

TOIMEENTULOTUKIJÄRJESTELMÄN TOIMIVUUS SUO-
MESSA KELA-SIIRRON JÄLKEEN

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Joki Anna-Sofia

Opinnäytetyö
Sosiaaliala
Sosionomi (AMK)

2022

Sosiaaliala
Sosionomi (AMK)

Tekijä	Anna-Sofia Joki	Vuosi	2022
Ohjaajat	Johanna Majala Timo Marttala		
Työn nimi	Toimeentulotukijärjestelmän toimivuus Kela-siirron jälkeen	toimivuus	Suomessa
Sivu- ja liitesivumäärä	37		

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli kuvata toimeentulotukijärjestelmän toimivuutta Suomessa Kela-siirron jälkeen. Tutkimusmetodinä käytin narratiivista kirjallisuuskatsausta. Opinnäytetyöni tavoitteena on vastata tutkimuskysymykseen: Miten perustoimeentulotuen Kela-siirto on vaikuttanut asiakkaiden asemaan?

Teoriaosiossa perehdyin Suomen toimeentulotukijärjestelmään, aikuissosiaalityöhön sekä kuntien ja Kelan väliseen yhteistyöhön toimeentulotukiasiakkaiden palvelussa. Lisäksi avasin Kela-siirron taustaa sekä tavoitteita. Kirjallisuuskatsauksen aineistoiksi valikoitui 11 sisäänottokriteerit täyttäneitä julkaisua, joita lähdin sisällönanalyysin menetelmin järjestämään johtopäätösten tekemistä varten.

Perustoimeentulotuen Kela-siirron vaikutusta asiakkaiden asemaan tarkastellaan kolmen eri teeman kautta, joita ovat yhdenvertaisuus, sosiaalityöhön ohjautuminen ja yhden luukun periaate. Tutkimustulosten perusteella perustoimeentulotuen Kela-siirto on vaikuttanut asiakkaiden asemaan sekä positiivisesti, että negatiivisesti, riippuen asiakkaiden elämäntilanteista ja palveluiden tarpeista.

Asiakkaiden asema on parantunut niiden asiakkaiden kohdalla, joiden toimeentulotuen tarve on lyhytaikainen, tarvetta sosiaalitoimen palveluille ei ole ja jotka osaavat hyödyntää Kelan sähköisiä asiointipalveluita. Joissain tilanteissa Kela-siirto on jopa huonontanut valmiiksi heikossa asemassa olevien asiakkaiden asemaa, jotka tarvitsevat Kelan palveluiden lisäksi kunnan sosiaalitoimen palveluita. Jatkotutkimuksena voitaisiin selvittää, miten sosiaalityön tarpeessa olevien asiakkaiden asemaa sekä Kelan ja kuntien välistä asiakasohjausta voitaisiin parantaa.

Avainsanat

aikuissosiaalityö, Kela-siirto, perustoimeentulotuki, toimeentulotuki

Degree programme of Social Services
Bachelor of Social Services

Author	Anna-Sofia Joki	Year	2022
Supervisor	Johanna Majala Timo Marttala		
Subject of thesis	Finnish social assistance systems function after the basic social assistance transfer to Kela		
Number of pages	37		

The purpose of this Bachelor's thesis was to describe how the Finnish social assistance system works after the transfer of basic social assistance from the municipalities to Kela. The method of execution was a narrative literature review. The aim was to answer the research question: How basic social assistance transfer to Kela has affected client's positions?

The theoretical part focuses on the Finnish social assistance system, adult social work and co-operation between municipalities and Kela. I summarized background and goals behind the Kela transfer. Material included 11 publications and I used content analysis to make conclusions.

Kela transfer effects on client's positions are viewed using three themes: equality, social work frame and one door principle. The results reveal that Kela transfer has affected clients both positively and negatively depending on their life situations and their need of social work.

Positive effects have shown those clients whose need of financial support is short-term, who don't need social work and who can use Kela's electric services. In some situations, Kela transfer has weakened the position of the most vulnerable clients who need social work. In those cases, one door principle is not working and in the worst cases clients are bounced between Kela and municipalities.

The results of this thesis could be used in developing Kela's and wellbeing services counties co-operation when supplementary and preventive social assistance are moving to wellbeing services counties responsibilities from 1.1.2023. Based on these findings, further research could be determining how the positions of vulnerable clients who need social work could be improved.

Key words adult social work, basic social assistance, Kela-transfer, social assistance

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TEORIA JA TIETOPERUSTA	7
2.1 Toimeentulotuki	7
2.2 Sosiaalityö ja aikuissosiaalityö	10
2.3 Tausta muutokselle ja sen tavoitteet.....	12
2.4 Yhteistyö Kelan ja kuntien välillä.....	14
3 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TOTEUTUS	16
3.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimusmenetelmä	16
3.2 Aineistonkeruu ja analyysi	17
3.3 Luotettavuus ja eettisyys.....	20
4 TUTKIMUSTULOKSET	23
4.1 Yhdenvertaisuus	23
4.2 Sosiaalityöhön ohjautuminen	24
4.3 Yhden luukun periaate	26
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	28
6 POHDINTA	30
LÄHTEET.....	32

1 JOHDANTO

Toukokuussa 2021 aloitin työt Kelassa eli Kansaneläkelaitoksessa perustoimeentulotuen ratkaisuasiantuntijana. Huomasin nopeasti, että työ on paljon muuta kuin mekaanista laskelman tekemistä ja päätöksen varmentamista. Aikuis-sosiaalityölle ominainen ohjaaminen on läsnä jokaisen työpäivän aikana. Osa asiakkaista on niin sanotusti vain taloudellisen tuen tarpeessa, mutta päivittäin vastaan tulee myös asiakkaita, joilla on haasteita useilla elämän eri osa-alueilla. Aloinkin pohtia, tunnistetaanko Kelassa asiakkaiden sosiaalityön tarve tarpeeksi usein ja ohjautuvatko kyseiset asiakkaat sosiaalitoimen palveluiden pariin.

Perustoimeentulotuen käsittely siirtyi vuonna 2017 kuntien sosiaalitoimelta Kelan vastuulle. Kuitenkin täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki jätettiin edelleen kunnille. Ennen Kela-siirtoa sosiaalitoimen oli helpompi saada apua tarvitsevista asiakkaista ”koppi” ja ohjata heitä eri sosiaalipalveluiden piiriin, kun asiakkaiden kokonaistilannetta alettiin kartoittamaan heti perustoimeentulotuen hakemisen yhteydessä. Vaikka opintoni tukevat asiakkaiden haasteellisten tilanteiden tunnistamista ja ”hälytysmerkkien” huomaamista, voi sosiaalityön tarve silti jäädä työssäni huomaamatta, koska asiakkaita ei perustoimeentulotukea käsiteltäessä tavata kasvotusten. Lisäksi käytössä on rajallinen määrä tietoa asiakkaista ja heidän tilanteistaan. Tämän huomion tehtyäni aloin tutkimaan tarkemmin Kela-siirtoa ja sen vaikutusta toimeentulotukiasiakkaisiin.

Tiivistettynä Kela-siirron tavoitteena oli vapauttaa kunnan sosiaalityöntekijöiden työaika itse asiakastyölle, lisätä yhdenvertaisuutta sekä vähentää perustoimeentulotuen alikäyttöä. Kyseinen toimeentulotuen kahden organisaation malli ja sen toimivuus sekä toimimattomuus näkyvät arjessani Kelan ratkaisuasiantuntijana. Näin tässä myös mahdollisuuden oman ammatillisen kasvun kehittämiseen opinnäytetyöprosessin kautta. Lopulta opinnäytetyöni aiheeksi hioutui toimeentulotukijärjestelmän toimivuus Suomessa Kela-siirron jälkeen. Tavoitteenani on kuvata Suomen toimeentulotukijärjestelmää, Kela-siirron taustaa ja tavoitteita sekä päällimmäisenä löytää vastauksia tutkimuskysymykseeni ”Miten

perustoimeentulotuen Kela-siirto on vaikuttanut asiakkaiden asemaan?” kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla.

Valitsemani aihe on tärkeä, koska vallitseva maailmantilanne heijastuu suoraan Kelan ja kunnan toimeentulotukiasiakkaiden arkeen. Koronapandemia sekä Ukrainaan kohdistunut hyökkäyssota ovat vaikeuttaneet kaupankäyntiä eri maiden välillä ja seuraukset nähdään muun muassa elintarvikkeiden, sähkön ja polttoainneiden hintojen nousuna. Kotitalouksien taloustilannetta vaikeuttavat myös korkojen nousu sekä ostovoiman merkittävä heikentyminen inflaation seurauksena. (Aalto-Setälä, Forsman-Hugg, Huovari, Kinnunen, Kujala 2022.) Tilanne haastaa jo valmiiksi hankalassa taloustilanteessa olevia ja oletettavasti myös pakottaa entistä useamman turvautumaan perustoimeentulotukeen kulujen kattamiseksi. Lisäksi aihe on ajankohtainen, koska 1.1.2023 alkaen täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen käsittely siirtyy kunnilta hyvinvointialueiden vastuulle suuren sote-uudistuksen seurauksena.

Aloitan käymällä läpi opinnäytetyöhöni liittyvää teoriaa ja tietoperustaa. Avaan toimeentulotukea käsitteenä, käyn läpi Kela-siirron taustaa ja tavoitteita sekä tuon esiin Kelan ja kunnan välisen yhteistyön merkityksen. Seuraavaksi esittelen kattavasti opinnäytetyöni tavoitteen, tutkimusmetodiksi valikoituneen kirjallisuuskatsauksen ja avaan aineiston hakuprosessia ja analyysimenetelmäksi valitsemani sisällönanalyysiä. Lisäksi pohdin opinnäytetyöni luotettavuutta ja eettisyyttä. Neljäs kappale keskittyy tutkimustulosten esittämiseen. Lopuksi nivon opinnäytetyöni yhteen pohtimalla tutkimustuloksia ja tuomalla esiin kirjallisuuskatsauksen herättämiä ajatuksia sekä mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 OPINNÄYTETYÖN TEORIA JA TIETOPERUSTA

2.1 Toimeentulotuki

Elämme hyvinvointivaltiossa, jossa jokaisella on oikeus sosiaaliturvaan ja julkisella sektorilla on keskeinen rooli kansalaisten hyvinvoinnin varmistamisessa. Oikeus sosiaaliturvaan on kirjattu Suomen perustuslakiin (731/1999 19 §). Myös YK:n Ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa on säädetty oikeudesta sosiaaliturvaan (Universal declaration of human rights 2022). Sosiaaliturvan tavoite on mahdollistaa jokaiselle riittävä toimeentulo kaikissa elämäntilanteissa, kuten opiskelun, työttömyyden tai lapsen saannin aikana. Suomen sosiaaliturva koostuu erilaisista palveluista sekä rahallisista etuuksista, joihin toimeentulotukikin kuuluu. Sosiaaliturvan toteutumisesta vastaavat Kela, kunnat, työttömyyskasat sekä eläkelaitokset ja se rahoitetaan vakuutusmaksuilla ja verorahoilla. (Hii-lamo, Niemelä, Pykälä, Riihelä, Vanne 2012, 55–56.)

Toimeentulotuen varhainen kehitys on alkanut jo 1800-luvulta köyhien ja vaivais-ten hoidosta. Ensin avun tarjoaminen on ollut pääosin seurakuntien vastuulla, mutta lopulta se on siirtynyt kuntien pakolliseksi tehtäväksi. Itse toimeentulotuki muotoutui suuren sosiaalihuoltolain uudistuksen yhteydessä vuonna 1984 ja lo-pulta laki toimeentulotuesta astui voimaan vuonna 1998. (STM 2020, 13.) Suuri muutos tapahtui 1.1.2017, kun perustoimeentulotuki siirrettiin paikalliselta tasolta eli kunnilta, valtakunnallisen toimijan eli Kelan vastuulle. Samalla taloudellinen tuki ja palvelu erotettiin toisistaan. (Halmetoja & Rintala 2020, 185.)

Toimeentulotuki on viimesijainen taloudellinen tuki, jolla turvataan toimeentulo ja ihmisarvoinen elämä, kun muut tulot ja varat eivät siihen riitä. Tuki koostuu Kelan myöntämästä perustoimeentulotuesta sekä kunnan sosiaalitoimen vastuulla ole-vista täydentävästä sekä ehkäisevästä toimeentulotuesta. Jokaisella, joka ei voi huolehtia toimeentulostaan esimerkiksi muiden etuuksien, ansiotyön tai yrittäjyy-den avulla, on oikeus saada toimeentulotukea. Hakijaan kohdistuu oikeuksien li-säksi velvoitteita, kuten velvollisuus ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi TE-toi-mistoon. (Laki toimeentulotuesta 1412/1997.)

Vaikka perustoimeentulotuki on viimesijainen tukimuoto, voidaan asiakkaan perusosaa poikkeuksellisesti alentaa joko 20 % tai 40 %. Mikäli asiakas perusteetta kieltäytyy esimerkiksi kuntouttavasta työtoiminnasta tai muuten toiminnallaan laiminlyö omaa elatustaan, voidaan perusosan alentamisprosessi aloittaa. Asiakasta on aina kuultava ennen perusosan alentamista, jotta asiakas on tietoinen toimintansa seurauksista ja hänellä on tilaisuus kertoa oma näkemyksensä tilanteestaan. Jokainen perusosan alentamistilanne vaatii harkinnan käyttöä ja asiakkaan tilannetta tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti, koska alentaminen ei saa johtaa kohtuuttomaan tilanteeseen ja vaarantaa ihmisarvoisen elämän edellytyksiä. (Kela 2022a, 11–14.)

Kela vastaa perustoimeentulotuen käsittelystä ja myöntämisestä. Perustoimeentulotuki koostuu perusosasta sekä muista perusmenoista. Riittävä vähimmäiskulutus on määritelty perusosan avulla. Perusosan määrään vaikuttavat kotitaloudessa asuvat henkilöt ja heidän perhesuhteensa. Muun muassa ruoka, vaatteet, tietoliikenteen käyttö ja virkistystoiminta on laskettu kuuluvaksi perusosaan. (Korpela, Heinonen, Laatu, Raittila & Ylikännö 2020, 16.) Perusosat määräytyvät kansaneläkeindeksin mukaan ja niitä tarkistetaan vuosittain. Perusosien määrä korotettiin 1.8.2022 alkaen ja esimerkiksi yksin asuvan perusosan määrä on 532,97 euroa kuukaudessa ja yksinhuoltajan perusosan määrä on 607,59 euroa kuukaudessa. (Kela 2022b.)

Perusosan lisäksi perustoimeentulotuessa huomioidaan muita perusmenoja, joita ovat esimerkiksi kohtuulliset asumis-, kotivakuutus- ja taloussähkömenot sekä tarpeen vaatiessa silmälasien tai passin hankinta. Oikeus perustoimeentulotukeen selvitetään laskelmalla toimeentulotukiperheen käytettävissä olevat nettotulot ja varat yhteen ja mikäli hyväksyttävät menot ovat suuremmat kuin tulot ja varat, erotus maksetaan perustoimeentulotukena. (Korpela ym. 2020, 16–17.) Jos oikeus perustoimeentulotukeen muodostuu, saa asiakas lisäksi sähköisen maksusitoumuksen apteekkiin reseptilääkkeitä varten. Lääkemaksusitoumus on henkilökohtainen ja yleensä se on voimassa myönteisen perustoimeentulotukipäätöksen ajan. (Aaltonen, Heino, Kari & Martikainen 2020, 333.)

Koska toimeentulotuki on viimesijainen taloudellinen tuki, on asiakkaan saatava päätös viimeistään seitsemän arkipäivän kuluessa hakemuksen saapumisesta (Laki toimeentulotuesta 1412/1997 3:14 c §). Kiiretilanteissa päätös annetaan samana päivänä, jona hakemus on saapunut tai viimeistään seuraavana arkipäivänä. Kiireellisyyttä arvioidaan aina tilannekohtaisesti ja harkintaa käyttäen. Tavallisimmat kiirekriteerit ovat häätö tai sen uhka ja kiireellinen lääketarve tai kiireellinen tarve ravintomeneihin. Kiirekäsittelyn tulisi olla poikkeuksellista, joten kiirekäsittelyn yhteydessä asiakkaalle kerrotaan käsittelyajoista ja ohjataan toimi- maan siten, että tilanne voidaan jatkossa välttää. (Kela 2022a, 192–193.)

Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisestä vastaavat edelleen kunnat. Täydentävää toimeentulotukea voi saada tiettyihin menoihin, joita ei hyväksytä Kelan perustoimeentulotuesta. Esimerkiksi lasten harrastusmenoihin tai rikkoutuneen pesukoneen korvaamismenoihin on mahdollista saada täydentävää toimeentulotukea. Tarkoituksena on edistää asiakkaiden itsenäistä suoriutumista ja tukea asiakkaita erityisistä olosuhteista aiheutuneiden menojen kattamisessa. Ehkäisevällä toimeentulotuella pyritään vastaamaan esimerkiksi ylivelkaantumisen aiheuttamiin vaikeuksiin, kuten vuokratästeihin. Tuen tavoitteena on ehkäistä syrjäytymistä. (Korpela ym. 2020, 17.) 1.1.2023 alkaen ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen käsittely siirtyy kunnilta hyvinvointialueiden vastuulle sote-uudistuksen seurauksena.

Toimeentulotuesta on tullut yhä useammalle perusturvaa täydentävä pitkäaikainen tuki ja siihen joudutaan turvautumaan entistä enemmän. Syinä tähän voidaan pitää muun muassa perusturvan alhaisuutta ja korkeita asumiskustannuksia. (Blomgren, Heinonen, Laatu & Saikkonen 2020, 215.) Lisäksi viimeaikaiset kriisit niin Suomessa kuin ulkomaillaakin heijastuvat toimeentulotukiasiakkaiden elämään. Koronapandemia sekä Ukrainaankohdistunut hyökkäyssota ovat vaikeuttaneet kaupankäyntiä eri maiden välillä ja seuraukset nähdään muun muassa elintarvikkeiden, sähkön ja polttoaineiden hintojen nousuna. Kotitalouksien taloustilannetta vaikeuttavat myös korkojen nousu sekä ostovoiman merkittävä heikentyminen inflaation seurauksena. (Aalto-Setälä ym. 2022.)

Toimeentulotuen olisi tarkoitus olla hetkellinen taloudellinen tuki, mutta kuitenkin tukea sai pitkäaikaisesti eli 10–12 kuukauden ajan 29,2 % kaikista toimeentulotukea saavista kotitalouksista (THL 2022, 4). Osalle toimeentulotuki voi olla jopa pääasiallinen tulonlähde, jos oikeutta ensisijaisiin etuuksiin ei muodostu esimerkiksi asiakkaan omasta toiminnasta johtuen (Korpela & Raittila 2020, 390–391). Eniten toimeentulotukea saivat sekä vuonna 2020, että vuonna 2021 yksin asuvat henkilöt. Vuonna 2021 perustoimeentulotukea sai 6,8 % koko Suomen väestöstä. (Kelasto 2022, 34.) Alla on kuvattu Kelan perustoimeentulotuen saajat vuosina 2020 ja 2021.

Kuva 1. Kelan perustoimeentulotuen saajat 2020 ja 2021 (Kelasto 2022, 34).

Kelan perustoimeentulotuen saajat		
	2020	2021
Saajat	417 071	378 579
Saajakotitaloudet	288 329	267 511
Yksin asuvat	174 103	167 721
Muut yhden hengen kotitaloudet	43 909	37 851
Lapsettomat parit	15 703	13 472
Lapsiperheet	54 614	48 467
Yksinhuoltajaperheet	33 252	29 513
Kahden huoltajan perheet	21 362	18 954

2.2 Sosiaalityö ja aikuissosiaalityö

Paavola ja Zechner (2020, 430) ovat todenneet Toikkoon (2005, 213–215) viittaen, että sosiaalityön voidaan katsoa muodostuvan kahdesta tehtävästä tai toiminnasta, joiden yhteisenä tavoitteena on asiakkaan tilanteen tasapainottaminen ja muutoksen aikaansaaminen. Tavoitteeseen pyritään sekä taloudellisen auttamisen ja erilaisten palvelujen avulla että henkistä tukea tarjoamalla. Henkisellä tuella tarkoitetaan yleisesti asiakkaan motivaation kasvattamista ja sen ylläpitämistä, jotta muutos mahdollistuu. Sosiaalihuoltolaissa sosiaalityön kuvataan olevan muutosta tukevaa työtä, jolla pyritään muun muassa vahvistamaan asiakkaiden osallisuutta erilaisten tukien, palveluiden ja ohjauksen avulla (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 15 §). Nykyaikaiseen sosiaalityöhön liittyy vahvasti asiakkaan

tukeminen monimutkaisen palvelujärjestelmän hahmottamisessa, jotta asiakas saa tarvitsemansa palvelut ja rahalliset tuet (Karjalainen, Karjalainen, Kivipelto, Liukko & Moisio 2020, 458).

Sosiaalityötä voidaan kuvata myös kolmen erilaisen puhetavan avulla. Vuorovai-
kutukseen keskittyvää puhetapaa kutsutaan terapeuttiseksi ja siinä sosiaalityön-
tekijä oppii tuntemaan asiakasta ja voi näin tarpeen vaatiessa muovata asiakkaan
negatiivista näkemystä itsestään ja maailmasta positiivisempaan suuntaan.
Transformatiivinen puhetapa pyrkii yhteiskunnallisten rakenteiden ja olosuhteiden
muutokseen, jotta ne tukisivat parhaalla mahdollisella tavalla heikommassa
asemassa olevia. Transformatiivisessa puhetavassa korostuu aikuissosiaalityön
rakenteellisuus. Kolmatta puhetapaa kutsutaan sosiaalisen järjestyksen puheta-
vaksi, jossa taustalla ovat yhteiskunnan säännöt, joiden mukaan asiakasta ohja-
taan toimimaan. (Paavola & Zechner 2020, 430, Paynen 2006, 12–14 mukaan.)
Sosiaalityön tavoitteena on siis muutoksen aikaansaaminen sekä asiakkaan ti-
lanteessa, että yhteiskunnassa, jotta hyvää elämään voitaisiin elää kaikenlaisissa
elämäntilanteissa yhteiskunnan sääntöjä noudattaen.

Aikuissosiaalityöllä tarkoitetaan nimensä mukaisesti aikuisväestön tarpeisiin ja
haasteisiin keskittyvää toimintaa. Aikuissosiaalityötä on määritelty usein eri ta-
voin, mutta määritelmille on yhteistä ongelma, tavoite ja välineet. Työssä tulee
hyvin esiin ammatillinen sosiaalityö, jonka peruspilareita ovat suunnitelmallinen
ote, huolellinen tilannearviointi, asetetut muutostavoitteet ja välineet, joilla tavoit-
teet saavutetaan. Aikuissosiaalityön kentällä hyödynnetään esimerkiksi ratkaisu-
keskeistä otetta, jossa yhteistyössä asiakkaan kanssa pyritään tuomaan esiin
asiakkaan vahvuuksia. Kuntouttaminen, suunnitelmat ja arviot, kuten aktivointi-
suunnitelma liittyvät vahvasti aikuissosiaalityöhön. Koska työtä tehdään aikuisvä-
estön kanssa, aikuissosiaalityöhön nivoutuvat muun muassa päihdetyö, asunnot-
tomuus, rahapeliongelmat, vankien sosiaalityö ja maahanmuuttajien kanssa teh-
tävä työ. Budjettisyistä sekä palvelurakenteen muutoksen takia erityispalveluita
on karsittu entisestään, joka on johtanut aikuissosiaalityön painottumista entistä
enemmän haastavien asiakasryhmien tukemiseen ja palveluiden järjestämiseen.
(Karjalainen 2017.)

Toimeentulotukityötä pidettiin Kela-siirtoon asti yhtenä keskeisenä aikuissosiaalityön perustoimintana. Kunnan sosiaalitoimistossa tehtävän aikuissosiaalityön näkökulmasta asiakkailla on haasteita useilla elämän osa-alueilla, joista toimeentulo on vain yksi osa. Kasautuneet ongelmat lisäävät syrjäytymisen ja huono-osaisuuden todennäköisyyttä. Asiakkaiden taloudellisen syrjäytymisen riskiä pyritään pienentämään huolehtimalla asiakkaiden toimeentulosta muun muassa ohjaamalla heitä heille kuuluvien etuuksien pariin tai tarvittaessa velkaneuvontaan. Asiakkaille pyritään turvaamaan asunto sekä helpottamaan heidän pääsyään työmarkkinoille sekä edistämään heidän hyvinvointiaan ja terveyttään. (Karjalainen 2017.) Haasteet talousasioissa voivat vaikuttaa negatiivisesti asiakkaan kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Rahavaikeuksiin liittyy usein vahvaa häpeän tunnetta, joka voi pahimmassa tapauksessa olla esteenä avun hakemiselle. Aikuissosiaalityössä onkin tärkeää tiedostaa toimeentulo-ongelmien eri ulottuvuuksia ja viimeiseen asti välttää asiakkaan syyllistämistä. (Viitasalo 2021.)

2.3 Tausta muutokselle ja sen tavoitteet

Kela-siirron juuret ulottuvat niinkin kauas kuin 1980-luvun lopulle, mutta siirron toteutuminen epäonnistui toistuvasti. 1990-luvulla eri kunnissa järjestettiin useita kokeiluja, joissa Kelan toimistosta pystyi hakemaan toimeentulotukea. Pääosin kokemukset kokeiluista olivat hyviä, mutta siirto jäi positiivisista tuloksista huolimatta toteutumatta. Viimeinen epäonnistunut siirtoyritys nähtiin vuonna 2009 SATA-komiteassa, jossa enemmistö kannatti siirtoa, mutta komitean esitys asiasta jäi tekemättä, koska kannat erosivat toisistaan niin radikaalisti. (Varjonen 2020, 30, 35–36.)

Kangas ym. (2011 ja 2014) erottivat neljä argumenttia, joilla toimeentulotuen Kela-siirtoa on vuosikymmenien aikana vastustettu ja puolustettu. Siirto nähtiin vastustajien puolesta sosiaalityö- ja menoautomaatti-kehyksissä. Sosiaalityökehys toi esiin sosiaalityön ja toimeentulotuen välisen tiiviin yhteyden. Pelättiin, että siirto jättäisi osan avuntarvitsijoista ilman sosiaalitoimen palveluja. Menoautomaattikehysten kauhuskenaariona pidettiin mahdollista tukimenojen hallitsematonta kasvua, kun tuen hakeminen helpottuisi ja myöntäminen kaavamaisiksi.

Lisäksi nostettiin esiin mahdollinen tuensaajien passivoituminen, kun tuen hakeminen helpottuisi. Siirtoa puolustavien keskeisinä argumentteina olivat yhdenvertaisuus ja oikeudellisuus. Yleisesti tiedossa olleet erot kuntien myöntämiskäytännöissä asettivat hakijat eriarvoiseen asemaan ja tätä painotettiin yhdenvertaisuuskehyksessä. Oikeudellisuuskehyksestä katsoen alikäytön syynä pidettiin osaksi tuen hakemisen vaikeutta sekä mahdollista leimautumisen ja häpeän pelkoa, koska tukea tuli hakea kunnan sosiaalitoimesta. (Varjonen 2020, 33.)

Kuntarakenteen uudistaminen ja tarve vähentää kuntien tehtäviä heikentyneen taloudellisen tilanteen vuoksi loivat pohjan Kela-siirron nostamiselle takaisin asiailistalle. Hallitus valmisteli esityksen nopealla aikataululla ja esityksessä tuotiin esille sen aikaisen kuntajärjestelmän ongelmia, kuten järjestelmän monimutkaisuus, leimautumisen pelosta aiheutuva alikäyttö ja yhdenvertaisen kohtelun puute. Esitys korosti Kela-siirron mahdollistavan yhdenvertaisen kohtelun, asioinnin helpottumisen asiakkaan näkökulmasta ja sosiaalityöntekijöiden ajan ja resurssien vapautumisen muulle sosiaalityölle. (Varjonen 2020, 39–40.) Kangas ym. (2011) 25 vuoden aikana esittämät perustelut olivat lähes täysin linjassa hallituksen 2014 esittämien uudistuksen perustelujen kanssa. Eduskunta hyväksyi esityksen vuonna 2015. Uudistus ajettiin nopeasti läpi ja se tuli voimaan vuonna 2017 (Varjonen 2020, 39–40).

Kela-siirron tavoitteina oli muun muassa yhdenvertaistaa ja helpottaa perustoimeentulotuen hakemista sekä vähentää tuen alikäyttöä (STM 2020, 19–20). Ennen siirtoa yli 300 kuntaa vastasi perustoimeentulotuen käsittelystä, joten sen siirtäminen yhden kansallisen toimijan eli Kelan vastuulle katsottiin parantavan yhdenvertaisen kohtelun toteutumista ja samalla helpottavan hakemista, koska Kelan sähköiset palvelut olivat kehittyneempiä kuin kuntien. (Korpela ym. 2020, 13). Perustoimeentulotuen siirto Kelaan yksinkertaistaisi tuen hakemista asiakkaan näkökulmasta, koska suurin osa ensisijaisista etuuksista hoidetaan jo Kelan kautta. Kelassa asioinnin oletettiin vähentävän leimautumisen pelosta johtuvaa alikäyttöä ja asiakkaiden pallottelua luukulta toiselle (HE 358/2014.)

Siirron tavoitteena oli lisäksi vapauttaa sosiaalityöntekijöiden ja -ohjaajien aikaa rutiininomaisesta toimeentulotukityöstä varsinaiseen asiakastyöhön. Asiakasmäärien kasvuun, hankaluuksiin saada tarpeeksi sosiaalityöntekijöitä ja käsitteilyaikojen venymiseen oli kunnissa pyritty jo ennen Kela-siirtoa vastaamaan siirtämällä rutiininomaisen käsittelytyön etuuskäsittelijöille, joilla ei välttämättä ollut sosiaalityöntekijän koulutusta. (Varjonen 2020, 44.)

2.4 Yhteistyö Kelan ja kuntien välillä

Kelan ja kuntien välinen toimiva yhteistyö on edellytys toimeentulotuen toimeenpanolle ja siitä säädetään toimeentulotukilaissa, jossa siitä kutsutaan monialaiseksi yhteistyöksi (Laki toimeentulotuesta 1412/2015 4 §). Useille tutumpi käsite on moniammatillinen yhteistyö, mutta käsitteenä monialainen on moniammatillisuutta laajempi. Eri sektorien tai ammattiryhmien välisten rajojen ylittävää toimintaa voidaan kuvata monialaiseksi yhteistyöksi. (Turkia 2021, 65). Tiivistettynä yhteisen tavoitteen tai päämäärän saavuttamiseksi yhdistetään eri ammattilaisten osaamista yhteen ja näin pyritään tekemään myös Kelan ja kuntien välillä. Palvelujärjestelmän pirstaleisuus ja sen kokonaisuuden hallitseminen tuovat kuitenkin oman haasteensa monialaisen yhteistyöhön (Karjalainen, Kivipelto, Liukko & Muurinen 2021).

Mikäli asiakas pyytää esimerkiksi lasten harrastusmenojen osalta perustoimeentulotukihakemuksen siirtämistä kunnan sosiaalitoimen käsiteltäväksi, on Kelan välitettävä hakemus viipymättä kuntaan. (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 14 d §). Sosiaalihuoltolaki (1301/2014, 35 §) velvoittaa Kelan työntekijöitä ohjaamaan sosiaalihuollon tarpeessa olevia asiakkaita sosiaalipalvelujen pariin tai asiakkaiden suostumuksella olemaan suoraan yhteydessä sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen. Joissain tilanteissa Kela voi olla yhteydessä kuntaan myös ilman asiakkaan suostumusta. Sosiaalihuoltolain lisäksi myös lastensuojelu-, vanhuspalvelu- ja nuorisolaissa on velvoitteita asiakkaiden ohjaamisesta sosiaalityön piiriin. (Jokela, Kivipelto & Ylikännö 2019, 6–7.)

Haasteita yhteistyölle luovat yhteisten työkalujen ja toimintatapojen puuttuminen. Yleisesti laskelman lopputulos ratkaisee oikeuden perustoimeentulotukeen, vaikkakin harkinnan käyttäminen tietyissä rajatuissa tilanteissa on mahdollista. Haasteeksi ovat muodostuneet tilanteet, joissa meno, esimerkiksi vuokravakuus, kuuluisi perustoimeentulotukeen, mutta laskelman perusteella oikeutta perustoimeentulotukeen ei synny. Kunnan näkökulmasta menoja pidetään kuitenkin asiakkaalle tarpeellisena hänen kokonaistilanteensa huomioiden, jolloin asia voi palautua takaisin Kelaan. (STM 2020, 24–25.) Pahimmassa tilanteessa asiakasta pallotellaan edestakaisin näiden kahden toimijan välillä ja asian käsittely viivästyy tarpeettoman paljon.

Edellä mainittuihin tilanteisiin liittyy vahvasti myös tiedonvaihdon kankeus kuntien ja Kelan välillä. Asiakkaiden ohjaaminen Kelasta kuntaan tapahtuu sähköisen järjestelmän kautta. Järjestelmä toimii kuitenkin vain yhteen suuntaan. (Jokela, Kivipelto & Ylikännö 2019, 7–8.) Kaksisuuntaisen tietojärjestelmän puuttuminen jättää Kelan ratkaisuasiantuntijat epätietoisuuteen muun muassa siitä, onko asiakasta saatu tavoitettua sosiaalitoimesta. Tietojenvaihtolainsäädännön ja hallinto-oikeuden periaatteet rajoittavat kuitenkin tiedonsaantia. Näin ollen kunnasta Kelaan suuntautuva tietojärjestelmä vaatisi tarkennuksia lainsäädäntöön tietosuojanäkökulman osalta (STM 2021, 7).

3 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TOTEUTUS

3.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyöni tutkimusmetodiksi valikoitui kuvaileva kirjallisuuskatsaus, jonka avulla pyrin rakentamaan kattavan kuvan toimeentulotukijärjestelmän toimivuudesta Suomessa Kela-siirron jälkeen aiheesta tehtyjen tutkimusten ja julkaisujen pohjalta. Pyrin avaamaan selkeästi Suomen toimeentulotukijärjestelmä, Kela-siirron taustaa ja tavoitteita sekä löytää vastauksia tutkimuskysymykseeni. Suurimmat tavoitteet, joita perustoimeentulotuen Kela-siirrolla haluttiin saada aikaan, liittyivät vahvasti asiakkaiden aseman ja palveluiden parantamiseen ja tästä näkökulmasta muodostui myös tutkimuskysymykseni:

- Miten perustoimeentulotuen Kela-siirto on vaikuttanut asiakkaiden asemaan?

Metodina ja tutkimustekniikkana kirjallisuuskatsaus tutkii, arvioi ja tiivistää jo julkaistua tutkimusaineistoa ja tietoa valitusta aiheesta. Opinnäytetyöni tarkoituksena on koota yhteen tutkimustuloksia, joita voidaan mahdollisesti hyödyntää uusien tutkimustulosten perustana. Menetelmänä kirjallisuuskatsauksen tulee olla toistettavissa, täsmällinen ja systemaattinen. Yleisesti kirjallisuuskatsaus on jaettu kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen, systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen sekä meta-analyysiin, mutta muitakin jaotteluja on olemassa. (Salminen 2011, 6.)

Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta pidetään yleisimmin hyödynnettynä kirjallisuuskatsauksen tyyppinä ja myös opinnäytetyöni toteutuu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kuvailevan kirjallisuuskatsaus mahdollistaa aiheen laaja-alaisen kuvaamisen ja sitä sanotaankin yleiskatsaukseksi, jota eivät rajoita metodiset säännöt aineiston valinnassa. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus voidaan vielä jakaa kahteen orientaatioon, narratiiviseen ja integroivaan katsaukseen. Opinnäytetyöni metodiksi valitsin kevyimmän kirjallisuuskatsauksen muodon, narratiivisen kirjallisuuskatsauksen, jonka avulla voin antaa käsittelemästäni aiheesta laajan kuvan ja tiivistää lopputuloksen helppolukuisesti kokonaisuudeksi. (Salminen 2011, 6–7.)

Kirjallisuuskatsauksen tekemiseen löytyy Salmisen (2011, 3) mukaan viisi perustelua, jotka ohjasivat myös minut kirjallisuuskatsauksen valintaan. Kirjallisuuskatsaus mahdollistaa jo julkaistun teorian kehittämisen ja uuden teorian syntyneeseen. Toiseksi olemassa olevaa teoriaa voidaan arvioida ja kolmanneksi metodin avulla voidaan rakentaa kokonaiskuva aiheesta. Neljäntenä perusteena pidetään ongelmien tunnistamista ja viidentenä kirjallisuuskatsauksen ominaisuutta kuvata valitun teorian kehitystä historiallisesti.

3.2 Aineistonkeruu ja analyysi

Tutkimuskysymys kirkkaana mielessäni määritin aluksi sisäänotto- ja poissulkukriteerit, joiden perusteella lähtisin kokoamaan ja karsimaan aineistoja. Ensiksi päädyin rajaamaan aineiston julkaisuajan vuosien 2017–2021 välille, koska Kela-siirto tapahtui vuonna 2017. En hyväksynyt aineistoksi AMK-opinnäytetöitä tai ei-tieteellisiä julkaisuja. Aineistoksi valikoitui tieteellisiä artikkeleita, väitöskirja ja tutkimusraportti, jotka vastasivat tutkimuskysymykseeni. Aineiston julkaisukielen tuli olla suomi tai englanti oman kielitaitoni vuoksi. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit on koottu alla olevaan taulukkoon.

Taulukko 1. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
<ul style="list-style-type: none"> - Aineisto on julkaistu vuosina 2017–2021 - Tutkimus on tieteellinen artikkeli, väitöskirja tai tutkimusraportti - Aineiston sisältö vastaa tutkimuskysymykseen - Julkaisukieli on suomi tai englanti 	<ul style="list-style-type: none"> - Aineisto on julkaistut ennen vuotta 2017 - Ei-tieteellinen julkaisu tai AMK-opinnäytetyö - Aineiston sisältö ei vastaa tutkimuskysymykseen - Julkaisukieli on muu kuin suomi tai englanti

Hain aineistoa opinnäytetyöhön Finna.fi:stä, Google Scholarista ja LUC-Finnasta, jotka ovat sähköisiä tietokantoja. Finna.fi on valtakunnallinen kansalliskirjaston ylläpitämä tietokanta, joka sisältää museoiden, kirjastojen, arkistojen sekä muiden toimijoiden aineistoja (Finna 2022). Google Scholar on maksuton tieteellisille julkaisuille tarkoitettu hakupalvelu (Google Scholar 2022). LUC-Finna on Lapin ammattikorkeakoulun oma tietokanta.

Valitsin käyttämäni hakusanat tutkimuskysymykseni perusteella. Finna.fi:stä etsin aineistoja hakusanoilla *toimeentulot** AND *kela** AND *sosiaalit**. Tuloksia tuli 251. Rajasin hakua vielä sisäänottokriteerien mukaisesti, jonka jälkeen osumia tuli 41. Otsikoiden perusteella valitsin tarkempaan tarkasteluun viisi julkaisua. Yksi julkaisuista oli kirja, joka sisälsi 15 vertaisarvioitua artikkelia, joista luin jokaisen, mutta viisi päättyi lopulliseen kirjallisuuskatsaukseen. Finna-fi:n hakujen perusteella löysin yhteensä seitsemän julkaisua, jotka vastasivat tutkimuskysymykseeni ja päättyivät kirjallisuuskatsaukseen.

Seuraavaksi suoritin haun Google Scholarissa käyttämällä hakusanoina *kela-siirto toimeentulotuki perustoimeentulotuki*, jolloin tuloksia tuli 139. Suurin osa osumista olivat AMK-opinnäytetöitä tai pro gradu -tutkielmia tai julkaisuaika oli ennen vuotta 2017. Lopulta valitsin otsikon perusteella kolme julkaisua luettavaksi, mutta mikään niistä ei tullut valituksi kirjallisuuskatsaukseen. Lisäksi hakutuloksina löytyi kaksi samaa tulosta, jotka olin jo löytänyt Finna.fi:stä.

Lopuksi testasin hakea Google Scholarista englanninkielisillä hakusanoilla *social assistance Finland transformation* ja osumia tuli valtavasti, enkä tämän takia käynyt läpi kaikkia hakutuloksia. Selasin läpi yhdeksän ensimmäistä sivua ja otsikon perusteella valitsin kaksi englanninkielistä artikkelia luettavaksi, joista toisen otin osaksi kirjallisuuskatsausta. Edellä mainittujen sähköisten tietokantojen lisäksi hyödynsin manuaalista hakua ja kävin läpi löytämieni julkaisujen lähdeluetteloita. Lähdeluetteloista valikoitui luettavaksi yhteensä 11 julkaisua, mutta lopulliseen kirjallisuuskatsaukseen niistä päättyi kolme. Lopulta päädyin valitsemaan 11 julkaisua, jotka täyttivät sisäänotto- ja poissulkukriteerit ja ne on koottu alla olevaan taulukkoon.

Taulukko 2. Kirjallisuuskatsaukseen valitut aineistot.

Tekijä(t), julkaisu vuosi	Julkaisun nimi
Airio, I., Laatu, M. & Mattila, H. 2020	Perustoimeentulotukiasiakkaiden käsityksiä ja kokemuksia toimeentulotuki uudistuksesta ja Kelan palveluista.
Blomberg, H. & Kroll, C. 2020	For Better and for Worse? On the Transformation of the Finnish Social Assistance Scheme.
Blomgren, S., Heinonen, H-M., Laatu, M & Saikkonen, P. 2020	Miten yhdenvertaisuus toteutuu viimesijaisessa turvassa?
Eronen, A., Heinonen, H-M., Järvinen, A., Laatu, M., Londén, P. & Peltosalmi, J. 2021	Sosiaalibarometri 2021. Toimeentulotuki ja asuminen.
Jokela, M., Kivipelto, M. & Tanhua, H. 2019	Selvitys toimeentulotuki uudistuksen vaikutuksista.
Karjalainen, J., Karjalainen, P., Kivipelto, M., Liukko, E. & Moisio, M. 2020	Sosiaalityön uusi asento ja odotukset Kela-siirron jälkeen.
Liukonen, R. & Rahkonen, S. (toim.) 2020	Toimeentulotukiasioiden oikeudellinen asiantuntijatyöryhmä Työryhmän loppuraportti.
Näätänen, A-M. 2020	Kelan ja kuntien asiantuntijoiden näkemykset Kela-siirron vaikutuksista asiakkaiden asemaan 2016–2018.
Paavola, J. & Zechner, M. 2020	Aikuissosiaalityön muutostarpeita toimeentulotuki uudistuksen jälkeen.
Turkia, H. 2021	Monialaisen yhteistyön ja asiakasohjauksen kehittäminen Kelan ja kuntien välillä. Toimintatutkimus perustoimeentulotuen siirrosta Kelaan.
Valtiontalouden tarkastusvirasto 2020	Tuloksellisuustarkastuskertomus. Perustoimeentulotuen siirto Kelalle. Toimeenpanon vaikutusten arvioinnin merkitys lainvalmistelussa.

Opinnäytetyön analysointimenetelmäksi valitsin sisällönanalyysin, jonka avulla aineistoja voidaan analysoida objektiivisesti ja systemaattisesti. Opinnäytetyöni tavoitteena on muodostaa tiivistetty kuvaus aiheesta ja sisällönanalyysi mahdollistaa kerätyn aineisto järjestämisen johtopäätösten tekemistä varten. Aineistolähtöistä laadullista analyysia voidaan kuvata kolmivaiheisen prosessin avulla. Prosessi aloitetaan aineiston redusoinnilla eli pelkistämällä, jossa tutkimuskysymykseen liittymättömät asiat ja epäolennaisuudet karsitaan pois. Toinen vaihe

sisältää aineiston klusteroinnin eli ryhmittelyn ja viimeinen vaihe on aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 151, 158–163.)

Aloitin aineiston analysoinnin lukemalla vielä huolellisesti läpi jokaisen kirjallisuuskatsaukseen valikoimani julkaisun ja kysyin kysymystä ”Millä tavalla tässä aineistossa kuvataan Kela-siirron vaikutusta asiakkaiden asemaan?”. Kaikki kirjallisuuskatsaukseeni valitut julkaisut olivat saatavilla e-aineistoina, joten hyödynsin korosta-ominaisuutta ja maalasin sinisellä kaikki maininnat Kela-siirron vaikutuksista asiakkaiden asemaan. Korostaminen helpotti hahmottamista ja nopeutti tutkimuskysymyksen kannalta oleellisten kohtien löytämistä aineistoja uudelleen selattaessa.

Aineistoista löytyi useita erilaisia kuvauksia Kela-siirron vaikutuksesta asiakkaiden asemaan. Jatkoin analysointia pelkistämällä eli redusoimalla löytämäni kuvaukset ja sen jälkeen siirryin aineiston klusterointiin. Tässä vaiheessa yhdistelin pelkistetyt ilmaukset samankaltaisiin luokkiin, joista muodostuivat alaluokat. Jatkoin alaluokkien ryhmittelyä vielä yläluokkiin, joista syntyi lopulta kolme pääluokkaa, jotka vastasivat tutkimuskysymykseeni. Pääluokiksi muodostuivat yhdenvertaisuus, sosiaalityöhön ohjautuminen ja yhden luukun periaate.

3.3 Luotettavuus ja eettisyys

Tieteelliselle tiedolle on määritelty tiettyjä tuntomerkkejä, joihin tulee kiinnittää huomiota myös opinnäytetyötä tehtäessä. Niitä ovat muun muassa objektiivisuus, julkisuus ja yleistettävyyys. Tiedon on perustuttava objektiivisiin eli puolueettomiin faktoihin. Sen on oltava julkista, jolloin tieteellistä tietoa voidaan soveltaa myös käytäntöön ja sitä voidaan kritisoida. Maailman yleisiä säännönmukaisuuksia pyritään tieteellisellä tutkimuksella selvittämään, joten tieteellisen tiedon on oltava myös yleistettävissä. On kuitenkin muistettava, että tieteellinen tieto ei ole muuttamatonta. Yksi tieteellisen tiedon ominaisuuksista onkin itseäänkorjaavuus. Lopulta virheet tutkimuksissa tai sen tulkinnoissa paljastuvat ja päästään lähemmäksi lopullista tietoa. (Paavilainen 2015, 11–12.)

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida myös validiteetin ja reliabiliteetin avulla. Reliabiliteetilla viitataan toistettavuuteen. Tutkimustulosten on oltava toistettavissa tai muuten niillä ei ole kauheasti tieteellistä arvoa. Jos tulosta ei voida toistaa, on kyse voinut olla sattumasta tai virheestä tutkimusta tehtäessä. Validiteetilla kuvataan mittaus- tai tutkimusmenetelmän sopivuutta tutkittavan ilmiön selvittämiseen. Validiteetin ollessa hyvä, on mitattu juuri sitä asiaa, mitä on ollut tarkoitus mitata. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 279–280.)

Jotta tieteellinen tutkimus olisi luotettava ja eettisesti hyväksyttävä, sen on oltava suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttävällä tavalla. Hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtia on useita. Kerättävän, tallennettavan ja esitettävän tiedon käsittelyn täytyy olla huolellista ja tarkkaa. Tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmien on oltava eettisesti kestäviä ja muiden tutkijoiden julkaisuihin on viitattava asianmukaisella tavalla. Tutkimus täytyy suunnitella, toteuttaa ja raportoida tavalla, joka täyttää tieteelliselle tiedolle määritellyt vaatimukset. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Olen pyrkinyt toteuttamaan kaikkia edellä mainittuja hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtia opinnäytetyötä tehdessäni. Ensinnäkin suoritin kirjallisuuskatsauksen hakuprosessin mahdollisimman huolellisesti ja raportoin sen vaihe vaiheelta toistettavuuden mahdollistamiseksi. Muita lähteitä valitessani kiinnitin erityistä huomiota lähteiden luotettavuuteen ja pyrin valitsemaan niitä monipuolisesti sekä viitataan niihin asianmukaisella tavalla. Valitsin tutkimusmetodiksi narratiivisen kirjallisuuskatsauksen sekä analysointimenetelmäksi sisällönanalyysin, koska mielestäni ne sopivat parhaiten opinnäytetyöni toteutukseen. Niiden avulla pystyin luomaan kattavan kuvauksen valitsemastani aiheesta ja järjestämään aineiston johtopäätösten tekemistä varten.

Koska työskentelin Kelassa ratkaisuasiantuntijana opinnäytetyöprosessin aikana, kiinnitin erityistä huomiota aineiston analysointiin ja neutraaliin käsittelyyn. Halusin varmistaa, että tutkimustulokset ja tekemäni johtopäätökset on saatu täysin kirjallisuuskatsaukseen valitsemieni 11 aineiston pohjalta, eivätkä mahdolliset

omat taustatietoni tai mielipiteeni vaikuta niihin. Tiedostin omat ennakko-oletukseni ja kokemuksena tutkittavasta aiheesta, jolloin pystyin analysoimaan ja esittämään tulokset mahdollisimman objektiivisesti.

4 TUTKIMUSTULOKSET

4.1 Yhdenvertaisuus

Yhtenä Kela-siirron tavoitteena oli lisätä asiakkaiden yhdenvertaisuutta ja näin ollen parantaa asiakkaiden asemaa. Yhdenvertaisuuden toteutumista voidaan tarkastella muodollisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Muodollisella yhdenvertaisuudella tarkoitetaan, että samanlaisessa tilanteessa olevia kohdellaan yhtäläisesti. Ottamatta kantaa nykyjärjestelmän paremmuuteen tai huonommuuteen, voidaan perusteiden mukaan olettaa, että Kela-siirto on parantanut asiakkaiden muodollista yhdenvertaisuutta kuntien eriävien ohjeistusten jäätyä pois. Perustoimeentulotuen hakeminen Kelan valtakunnallisesta sähköisestä järjestelmästä on osaltaan lisännyt yhdenvertaisuutta, koska kuntien sähköiset palvelut poikkesivat huomattavasti toisistaan. Lisäksi perustoimeentulotukipäätösten on arvioitu olevan tasalaatuisempia, kun hakemukset käsitellään yhdessä paikassa. (Blomgren ym. 2020, 204, 214, 217, 237.) Myöskään alueellisia eroja menettelytavoissa ei juurikaan ole nähtävissä, jolloin asiakkaita kohdellaan samalla tavalla asuinpaikasta riippumatta (STM 2020, 33).

Teoriassa sähköiset palvelut mahdollistavat perustoimeentulotuen hakemisen ja tarvittavien liitteiden lähettämisen kotisohvalta älypuhelimien välityksellä. Kelan sähköiset palvelut tuovat esimerkiksi haja-asutusalueilla asuville nopean pääsyn palveluihin. Kela-siirto on parantanut niiden asiakkaiden asemaa, jotka omaavat tarvittavat digitaaliset taidot sekä tietotekniset välineet Kelan sähköisten palveluiden hyödyntämiseen. (Airio, Laatu & Mattila 2020, 125–126.) Toisaalta siirron häviöinä voidaan pitää asiakkaita, jotka syystä tai toisesta eivät pysty sähköisiä asiointikanavia hyödyntämään tai tarvitsevat siihen paljon tukea. (Näätänen 2020, 190).

Perustoimeentulotuen Kela-siirto lisäsi yhdenvertaisuutta asiakkaiden välillä joillain osa-alueilla, mutta joiltain osin siirrolla tavoiteltu yhdenvertaisuus jäi saavuttamatta. Kuntien sosiaalitoimien välillä näkyy eroja Kelan sähköisesti lähettämien huoli-ilmoitusten käsittelyajoissa. Byrokraattisuuden takia huoli-ilmoitusten käsittelyprosessi kunnissa on monivaiheinen, jolloin asiakkaat eivät kaikissa kunnissa saa tarvitsemiansa palveluja riittävän nopeasti. (Karjalainen ym. 2020, 471–472.)

Kela-siirron johdosta aikuissosiaalityön ja Kelan tehtävät ovat osittain päällekkäisiä, jolloin sujuva yhteistyö on edellytys asiakkaiden asioiden tehokkaaseen hoitamiseen ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen. Haasteena on kuitenkin näiden kahden toimijan erilaiset toimintatavat. Koska aikuissosiaalityö on kuntakeskeistä, tehdään työtä hyvin eri tavoin, kunnasta riippuen. Lisäksi sosiaalityössä asiakkaiden elämäntilanteet ja voimavarat ohjaavat vahvasti toimintaa. Myös Kelassa asiakaslähtöisyys ja asiakkaan kokonaistilanteen huomioiminen on tärkeää, mutta pyrkimys yhteismitalliseen ja standardoituun toimintatapaan tuo oman haasteensa asiakaskohtaiseen harkinnan käyttöön. Liian kaavamainen toiminta perustoimeentulotuesta päätettäessä voi pahimmillaan johtaa jo valmiiksi huono-osaiset asiakkaat entistä kohtuuttomimpiin tilanteisiin. (Paavola & Zechner 2020, 437–439.)

4.2 Sosiaalityöhön ohjautuminen

Kela-siirrolla tavoiteltiin sosiaalityöntekijöiden ja -ohjaajien ajan vapauttamista välittömään asiakastyöhön. Näin mahdollistettaisiin palveluiden ja tukien kohdentaminen erityisesti kaikista heikoimmassa asemassa olevilla asiakkailla. Samaan aikaan kuitenkin pelättiin, tunnistettaisiinko Kelassa asiakkaiden sosiaalityön tarve ja ohjautuisivatko kyseiset asiakkaat kunnan sosiaalitoimeen ajoissa. Hie-man yllättäen Kela-siirto vaikeutti joidenkin asiakkaiden saavuttamista sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Kelasta kuntaan ohjatut asiakkaat jättivät saapumatta heille varatuille ajoille eikä sosiaalitoimi saanut heihin yhteyttä, jolloin palvelutarpeen arviointia ei voitu suorittaa. Haasteena oli erityisesti nuorten asiakkaiden tavoittaminen. (Jokela, Kivipelto, & Tanhua 2019, 16.)

Perustoimeentulotuen hakeminen Kelasta ei aloita sosiaalihuollon asiakkuutta kunnassa, joten sosiaalihuollon tarpeessa olevat asiakkaat tulee ohjata Kelasta kuntiin. Jotta ohjaaminen onnistuu, tulee Kelassa tunnistaa kyseiset asiakkaat. Kelan työntekijät arvioivat Kelan kyvyn tunnistaa sosiaalityön tarpeessa olevat asiakkaat hyväksi, mutta kunnan sosiaalityöntekijät ovat selvästi skeptisempiä. Esiin nousi Kelan ratkaisuasiantuntijoiden käytettävissä olevat rajalliset tiedot asi-

akkaista ja heidän tilanteistaan. Koska asiakkaita ei tavata kasvotusten, voi ratkaisuasiantuntija joutua tekemään päätöksiä niukkojen tietojen varassa. (Eronen, Heinonen, Järvinen, Laatu, Londén, & Peltosalmi 2021, 67–68.)

Sosiaalityöhön ohjautumisesta puhuttaessa esille nousi sekä asiakkaiden aliohjaaminen, että yliohtaminen. Kun asiakkaan sosiaalityön tarve jää Kelassa tunnistamatta ja sitä kautta ohjaus kuntaan tekemättä, kutsutaan sitä aliohjaamiseksi. Aliohjaamisen lisäksi sosiaalityöntekijät toivat esiin yliohtamisen, jossa ohjaus kuntaan tehdään ”varalta”. Tällöin asiakas ohjataan sosiaalityön piiriin, vaikka hänellä ei ole siihen tarvetta. Ohjaamisen haasteita on selitetty Kelan riittämättömällä osaamisella sosiaalihuollosta. Kelan puolelta ongelmakohtaksi on nostettu kuntaan tehdyn huoli-ilmoituksen jälkeen vähäinen tai kokonaan puuttuva tieto asiakkaalle tehdyistä toimenpiteistä tai aloitetuista tukitoimista. (Näätänen 2020, 205.)

Ennen Kela-siirtoa perustoimeentulotukea pidettiin niin sanottuna sisäänheittotuotteena, jonka kautta asiakkaat tulivat sosiaalityön asiakkaiksi. Asiakkaat tulivat taloudellisen tuen tarpeessa sosiaalitoimeen ja siellä heidän kokonaistilannettaan ja sen taustalla olevia syitä lähdettiin selvittämään yhdessä kunnan sosiaalityöntekijöiden kanssa. (Paavola & Zechner 2020, 442.) Kela-siirron jälkeen perustoimeentulotuen hakeminen ei enää suoraan aloita sosiaalitoimen asiakkuutta, joten tilanne vaatii sosiaalityön kehittämistä, jotta tukea tarvitsevat asiakkaat tavoitetaan (Karjalainen ym. 2020, 472).

Sosiaalityöntekijät ja -ohjaajat raportoivat joissain kunnissa työajan vapautumisesta sosiaalityöhön (Karjalainen ym. 2020, 470). Kela-siirto mahdollistaa aikuis-sosiaalityön uudistamisen suuntaan, jossa pääpaino olisi sosiaalityön ytimessä eikä toimeentulotukipainotteisuudessa. Painotusta pyritään siirtämään erityisesti isoimmassa syrjäytymisvaarassa oleviin asiakkaisiin, joiden palveluihin saaminen on hankalaa. Asiakkaiden tavoittamisen keinoina voidaan hyödyntää jalkautuvaa ja etsivää sosiaalityötä. (Paavola & Zechner 2020, 445, 447.)

Kaikki julkaisut antoivat samansuuntaisia tuloksia, joiden mukaan jo valmiiksi hankalassa asemassa olevien asiakkaiden asema on vaikeutunut Kela-siirron

myötä. Kyseisten asiakkaiden tilanteisiin havahdutaan Kelassa usein liian myöhään tai kunnasta ei onnistuta tavoittamaan asiakkaita, jolloin sosiaalitoimen asiakkuutta ei saada aloitettua. Toisaalta kaikki perustoimeentulotukea hakevat eivät kuitenkaan tarvitse sosiaalitoimen palveluita. Tällä saralla Kela-siirto on parantanut niiden asiakkaiden asemaa, joiden pääasiallinen haaste on rahan puute (Airio ym. 2020, 123). Perustoimeentulotuen alikäyttö on vähentynyt niiden asiakkaiden osalta, jotka aiemmin jättivät tuen hakematta, koska eivät halunneet mennä kunnan sosiaalitoimeen leimautumisen pelossa (Jokela ym. 2019, 16).

4.3 Yhden luukun periaate

Asiakkaiden pallottelua luukulta toiselle pyrittiin vähentämään Kela-siirron myötä ja näin parantamaan asiakkaiden asemaa. Tavoitteena oli saada asiakkaille Kelan maksamat ensisijaiset etuudet kuten yleinen asumistuki tai työttömyysturva kuntoon ennen perustoimeentulotukea tai ainakin mahdollistaa asiakkaan ohjaaminen hänelle kuuluvien etuuksien pariin. Samalla toimeentulotuen tarve sekä hallinnollinen työ vähentyisivät. Koska läheskään aina ensisijaisia etuuksia ei saada ratkottua ennen perustoimeentulotukea, toteutuu yhden luukun periaate tästä näkökulmasta vain osittain. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2020, 30.)

Kela-siirron jälkeen kuntien sosiaalityöntekijät ja -ohjaajat joutuivat edelleen käyttämään paljon työaikaansa asiakkaiden perustoimeentulotukiasioiden selvittelyyn (Blomberg & Kroll 2020, 6). Asiakkaat hakeutuivat edelleen kunnan sosiaalitoimeen saadakseen apua perustoimeentulotuen hakuun liittyvissä asioissa ja Kelan antamien perustoimeentulotukipäätösten tulkinnessa. Kelan sähköiset palvelut koettiin monimutkaisiksi ja vaikeiksi käyttää. Eteenkin mielenterveyskuntoutujien, ikäihmisten, päihdeongelmaisten ja tulkkipalveluita tarvitsevien maahanmuuttajien kohdalla sähköinen asiointi on ollut erityisen haasteellista. Myös perustoimeentulotukipäätösten vaikeaselkoisuus on tuonut asiakkaita sosiaalitoimeen selvittämään päätösten sisältöä. (Paavola & Zechner 2020, 440–441, 448).

Koska ehkäisevä ja täydentävä toimeentulotuki haetaan ja myönnetään kunnista, ei yhden luukun periaate toimi läheskään kaikkien asiakkaiden kohdalla. Jos asiakas haluaa hakea kunnasta täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea,

on hänellä oltava ensin Kelasta perustoimeentulotukipäätös, vaikka päätös olisi-kin kielteinen. (Turkia 2021, 39). Toimeentulotuen jakautuminen Kelan ja kuntien välille on johtanut tilanteeseen, missä asiakkaille on epäselvää, mitkä menot kuuluvat Kelan perustoimeentulotuella katettavaksi ja mihin menoihin he voivat hakea kunnasta täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea. (Eronen ym. 2021, 29.)

Pahimmassa tapauksessa asiakkaita pallotellaan edestakaisin kunnan ja Kelan välillä, kun oikeutta perustoimeentulotukeen ei Kelassa tehdyn laskelman perusteella synny ja asiakas hakee menoon kunnasta täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea. Kunnasta asiakas palautetaan Kelaan, koska meno kuuluu perustoimeentulotuella katettavaksi ja kunta katsoo asiakkaan kokonaistilanteen huomioiden menon tarpeellisenä. (STM 2020, 24.) Ongelmallisimmaksi Kela-siirto on näyttäytynyt heikoimmassa asemassa olevien asiakkaiden näkökulmasta, jotka tarvitsevat Kelan palveluiden lisäksi kunnan sosiaalitoimen palveluita. Kyseiset asiakkaat joutuvat edelleen asioimaan kahden luukun välillä. (Airio ym. 2020, 124).

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää kirjallisuuskatsauksen avulla, miten perustoimeentulotuen Kela-siirto on vaikuttanut asiakkaiden asemaan. Perustoimeentulotuen Kela-siirron tavoitteet, jotka liittyivät vahvasti asiakkaiden aseman ja palveluiden parantamiseen, toteutuivat vain osittain. Saamieni tutkimustulosten perusteella perustoimeentulotuen Kela-siirto on vaikuttanut asiakkaiden asemaan sekä positiivisesti, että negatiivisesti, riippuen asiakkaiden elämäntilanteista ja palveluiden tarpeista.

Kela-siirto on parantanut asiakkaiden muodollista yhdenvertaisuutta ja perustoimeentulotukipäätösten on arvioitu olevan tasalaatuisempia, kun hakemukset käsitellään yhdessä paikassa. Asema on parantunut niiden asiakkaiden kohdalla, joiden toimeentulotuen tarve on lyhytaikainen, tarvetta sosiaalitoimen palveluille ei ole ja jotka osaavat hyödyntää Kelan sähköisiä asiointipalveluita. Lisäksi tuen alikäytön voidaan todeta vähentyneen siirron myötä.

Jo valmiiksi haastavissa tilanteissa olevien asiakkaiden aseman ei voida sanoa parantuneen Kela-siirron myötä. Asiakkaiden sosiaalityön tarvetta ei Kelassa tunnusteta tarpeeksi hyvin ja lisäksi päätöksiä joudutaan tekemään usein hyvin rajallisin tiedoin. Toisaalta kuntiin ohjattujen asiakkaiden tavoittaminen on haastavaa ja aikaa vievää. Eteenkin nuorten kohdalla tilanne on erityisen huolestuttava. Tutkimustulosten perusteella voitaisiinkin todeta, että joissain tilanteissa siirto on jopa huonontanut kyseisten asiakkaiden asemaa ja heidän tilanteensa ovat entistä monimutkaisempia.

Tavoiteltu yhden luukun periaate ei toteudu halutulla tavalla ja pahimmissa tapauksissa asiakkaita pallotellaan edestakaisin Kelan ja kuntien välillä, koska työnjako näiden kahden toimijan kesken on epäselvä. Toimeentulotuen jakautuminen Kelan ja kuntien välille on johtanut tilanteeseen, missä myös asiakkaille on epäselvää, mitkä menot kuuluvat Kelan perustoimeentulotuella katettavaksi ja mihin menoihin he voivat hakea kunnasta täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea.

Perustoimeentulotuen hakeminen ei suoraan aloita sosiaalitoimen asiakkuutta ja vaikeissa tilanteissa olevien asiakkaiden tavoittaminen on osoittautunut aineiston perusteella haastavaksi kunnan sosiaalityöntekijöille ja -ohjaajille. Usein kaikista vaikeimmin tavoitettavissa olevat asiakkaat tarvitsisivat sosiaalitoimen palveluita ja tukea kaikista eniten. Jotta nämä asiakkaat tavoitettaisiin ja apua voitaisiin tarjota oikea-aikaisesti, vaatii se aikuissosiaalityön kehittämistä. Aikuissosiaalityössä voitaisiin hyödyntää enemmän jalkautuvaa ja etsivää sosiaalityötä sekä kehittää uusia tapoja tavoittaa asiakkaita esimerkiksi sosiaalista mediaa hyödyntämällä.

6 POHDINTA

Tutkimustulosten perusteella voitaisiin kärjistetyksi todeta, että Kela-siirto on parantanut eniten jo valmiiksi hyvässä asemassa olevien perustoimeentulotukiasiakkaiden asemaa, joiden toimintakyky ja digitaidot ovat hyvät. Kaikista heikoimmassa asemassa olevat ja eniten tukea tarvitsevat toimeentulotukiasiakkaat vaikuttavat kuitenkin jääneen siirron jalkoihin. Vaikka Kelassa on tarjolla puhelinpalvelu ja mahdollisuus asioida toimipisteissä, painottuvat palvelut vahvasti itseenäiseen sähköiseen asiointiin. Voitaisiko Kelassa henkilökohtaista asiakaspalvelua lisäämällä helpottaa heikoimmassa asemassa olevien asiakkaiden tilannetta?

Kunnan sosiaalityöntekijät ja -ohjaajat käyttävät edelleen paljon työaikaasi asiakkaiden perustoimeentulotukiasioiden selvittelyyn, vaikka siirron tavoitteena oli vapauttaa työaika muulle aikuissosiaalityölle. Aineistoista kävi ilmi, että epäselvä työnjako Kelan ja kuntien kesken kuormittaa kumpaakin virastoa ja johtaa liian usein asiakkaiden pompotteluun näiden toimijoiden välillä ja valitettavasti suurimpana kärsijänä näissä tilanteissa on aina asiakas. Työnjaon selkeyttämisestä ja yhteistyön parantamisesta hyötyisivät sekä Kela, että kunnat, kun päällekkäinen työ vähentyisi ja samalla myös asiakkaat saisivat tarvitsemansa tuen nopeammin ja vaivattomammin.

Tiedonkulun kankeus Kelan ja kuntien välillä hankaloittaa sujuvaa yhteistyötä, joten toimeentulotukea kehitettäessä tietosuojaan liittyvät kysymykset tulisi ottaa tarkempaan tarkasteluun. Tässä on kuitenkin otettu iso harppaus eteenpäin, kun joulukuussa 2021 toteutettiin pilotti, jossa Kelmu-järjestelmän kautta kunnasta voitiin lähettää Kelaan tarvittavia asiakkaan asiakirjoja. Pilotti oli onnistunut ja Kelmun kahdensuuntainen tiedonvaihto otetaan käyttöön koko maassa. Lisäksi järjestelmän toimintoja kehitetään edelleen. (Timonen 2022.) Tämän kaltaiset järjestelmä uudistukset vaativat paljon työtä ja vaivaa, mutta onnistuessaan ne luovat uskoa asioiden kehittymiseen.

Kirjallisuuskatsaukseen valitsemani julkaisut olivat tuloksiltaan samansuuntaisia ja tuloksia tukee myös oma kokemukseni perustoimeentulotuen ratkaisuasiantuntijana. Opinnäytetyöni tuo esiin useita haasteita monialaisen yhteistyön sekä Kelan ja kuntien välisen asiakasohjauksen saralla. Mikäli esille nousseisiin haasteisiin ja ongelmakohtiin olisi olemassa helppoja ja yksinkertaisia ratkaisuja, olisi ne otettu jo käyttöön. Mielestäni on kuitenkin tärkeää tuoda ongelmakohtia esille ja nostaa ne keskusteluun, koska tietoisuus epäkohdista luo mahdollisuuden niiden kehittämiseen. Opinnäytetyöni tuloksia voitaisiin hyödyntää Kelan ja hyvinvointialueiden yhteistyön kehittämisessä, kun täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki siirtyvät 1.1.2023 alkaen kunnilta hyvinvointialueiden vastuulle.

Opinnäytetyössäni nousee selkeästi esiin heikoimmassa asemassa olevien asiakkaiden vaikea tilanne, johon perustoimeentulotuen ja sosiaalityön prosessien erillisuus on johtanut. Kyseisten asiakkaiden tunnistaminen haastaa Kelaa ja toisaalta asiakkaiden tavoittaminen kunnan sosiaalitoimesta on vaikeaa, jolloin mahdolliset ongelmat voivat kasaantua ja asiakkaiden tilanteet mutkistua nopeasti. Jatkotutkimuksena olisikin tärkeää selvittää, miten näiden sosiaalityön tarpeissa olevien asiakkaiden asemaa sekä Kelan ja kuntien välistä asiakasohjausta voitaisiin parantaa.

Alkuun opinnäytetyö tuntui epäselvältä ja laajalta kokonaisuudelta ja aloittaminen otti aikansa. Itse opinnäytetyöprosessi oli aikataulultaan hyvin tiivis, työntäyteinen ja välillä raskas, mutta mielenkiinto valitsemaani aihetta kohtaan vei prosessia eteenpäin kappale kerrallaan. Koen, että työskentely tutkittavan aiheen parissa vaati erityistä tarkkuutta esimerkiksi opinnäytetyön objektiivisuuden osalta, mutta samalla se helpotti aiheen käsittelyä ja pohdintaa. Vaikka aihe olikin minulle tuttu työn puolesta, pääsin syventämään osaamistani entistä enemmän ja pohtimaan aihetta useista näkökulmista. Lopputuloksena syntyi onnistunut opinnäytetyö, joka lisäksi kehitti muun muassa tutkimuksellista työtottani ja mahdollisti samalla ammatillisen kasvun.

LÄHTEET

Aaltonen, K., Heino, P., Kari, H. & Martikainen, J. 2020. Toimeentulotuesta maksetut lääkemenot. Teoksessa T. Korpela, H-M. Heinonen, M. Laatu, S. Raittila & M. Ylikännö (toim.) Ojista allikkoon? Toimeentulotuen uudistuksen ensi metrit. Kela. Helsinki, 333. Viitattu 29.10.2022 https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/319709/Ojista_allikkoon_saavutettava.pdf?sequence=1.

Aalto-Setälä, J., Forsman-Hugg, S., Huovari, J., Kinnunen, P. & Kujala, P. 2022. PTT-ennuste. Maa- ja elintarviketalouden tutkimusryhmä. Viitattu 27.9.2022 <https://www.ptt.fi/ennusteet/maa-ja-elintarviketalous.html>.

Airio, I., Laatu, M. & Mattila, H. 2020. Perustoimeentulotukiasiakkaiden käsityksiä ja kokemuksia toimeentulotukiuudistuksesta ja Kelan palveluista. Teoksessa T. Korpela, H-M. Heinonen, M. Laatu, S. Raittila & M. Ylikännö (toim.) Ojista allikkoon? Toimeentulotuen uudistuksen ensi metrit. Kela. Helsinki, 123–126. Viitattu 23.10.2022 https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/319709/Ojista_allikkoon_saavutettava.pdf?sequence=1.

Blomgren, S., Heinonen, H-M., Laatu, M & Saikkonen, P. 2020. Miten yhdenvertaisuus toteutuu viimesijaisessa turvassa? Kelan ja kuntien yhteinen vastuu. Teoksessa T. Korpela, H-M. Heinonen, M. Laatu, S. Raittila & M. Ylikännö (toim.) Ojista allikkoon? Toimeentulotuen uudistuksen ensi metrit. Kela. Helsinki, 204, 214–215, 217, 237. Viitattu 23.10.2022 https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/319709/Ojista_allikkoon_saavutettava.pdf?sequence=1.

Blomberg, H. & Kroll, C. 2020. For Better and for Worse? On the Transformation of the Finnish Social Assistance Scheme. *Social Work & Society, International Online Journal* 18 (1), 6. Viitattu 24.10.2022 <https://ejournals.bib.uni-wuppertal.de/index.php/sws/article/view/646>.

Eronen, A., Heinonen, H-M., Järvinen, A., Laatu, M., Londén, P. & Peltosalmi, J. 2021. *Sosiaalibarometri 2021. Toimeentulotuki ja asuminen*. Helsinki: SOSTE,

2021, 29, 67–68. Viitattu 24.10.2022 https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2021/05/SOSTE_Sosiaalibarometri_2021_osa-5-toimeentulotuki-ja-asuminen.pdf.

Finna 2022. About. Viitattu 27.10.2022 <https://www.finna.fi/Content/about>.

Google Scholar 2022. About. Viitattu 27.10.2022 <https://scholar.google.com/intl/en/scholar/about.html>.

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi toimeentulotuesta annetun lain ja kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta (HE 358/2014).

Halmetoja, A. & Rintala, T. 2020. Perustoimeentulotuen Kela-siirto valmisteltiin kiireellä ja asiantuntijatieto jätettiin hyödyntämättä. *Janus* 28 (2), 185. Viitattu 23.10.2022 [file:///C:/Users/Ansku/Downloads/90049-Artikkelin%20teksti-159022-1-10-20200608%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Ansku/Downloads/90049-Artikkelin%20teksti-159022-1-10-20200608%20(1).pdf).

Hiilamo H., Niemelä H., Pykälä P., Riihelä M. & Vanne R. 2012. Sosiaaliturva ja elämänvaiheet. Suomen sosiaaliturvan kehitys esimerkkien ja tilastojen valossa. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 55–56. Viitattu 27.9.2022 https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/33747/Sosiaaliturva_ja_elamanvaiheet.pdf?sequence=7.

Jokela, M., Kivipelto, M. & Tanhua, H. 2019. Selvitys toimeentulotuki uudistuksen vaikutuksista. Helsinki: THL, Raportti 2019:11, 16. Viitattu 24.10.2022 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138193/URN_ISBN_978-952-343-348-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Jokela, M. & Kivipelto, M. & Ylikännö, M. 2019. Toimeentulotuelta sosiaalityön asiakkaaksi: sosiaalityöhön ohjaaminen Kelan ja kunnan rajapinnassa. Työpaperi 26. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 6–8, 16. Viitattu 20.10.2022 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-392-2>.

Karjalainen, P. 2017. Aikuissosiaalityö. Teoksessa A. Kananoja, M. Lähteinen & P. Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy. Viitattu 20.10.2022 <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789518854213>.

Karjalainen, J., Karjalainen, P., Kivipelto, M., Liukko, E. & Moisio, M. 2020. Sosiaalityön uusi asento ja odotukset Kela-siirron jälkeen. Teoksessa T. Korpela, H-M. Heinonen, M. Laatu, S. Raittila & M. Ylikännö (toim.) Ojista allikkoon? Toimeentulotuen uudistuksen ensi metrit. Kela. Helsinki, 458, 470–472. Viitattu 23.10.2022 https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/319709/Ojista_allikkoon_saavutettava.pdf?sequence=1.

Karjalainen, P., Kivipelto, M., Liukko, E. & Muurinen H. 2021. Osallisuutta ja toimintakykyä vahvistava aikuissosiaalityö – opas ammattilaisille. THL 1/2021. Viitattu 18.10.2022 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/142555/URN_ISBN_978-952-343-648-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Kela 2022a. Toimeentulotuki. Etuosohje, 11–14, 192–193. Viitattu 12.11.2022 <https://www.kela.fi/etti/Toimeentulotuki.pdf>.

Kela 2022b. Toimeentulotuki. Perusosan määrä. Viitattu 2.10.2022 <https://www.kela.fi/toimeentulotuki-perusosan-maara>.

Kelasto 2022. Taskutilasto 2022, 34. Viitattu 30.10.2022 https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/344345/Taskutilasto_2022.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Korpela, T., Heinonen, H-M., Laatu, M., Raittila S. & Ylikännö M. 2020. Johdanto. Teoksessa T. Korpela, H-M. Heinonen, M. Laatu, S. Raittila & M. Ylikännö (toim.) Ojista allikkoon? Toimeentulotuen uudistuksen ensi metrit. Kela. Helsinki, 13, 16, 17. Viitattu 28.9.2022 https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/319709/Ojista_allikkoon_saavutettava.pdf?sequence=1.

Korpela, T. & Raittila, S. 2020. Väliinpuotoajat Kela-siirron jälkeen. Kuinka pitkään ensisijaisten etuuksien puutetta paikataan toimeentulotuella. Teoksessa T. Korpela, H-M. Heinonen, M. Laatu, S. Raittila & M. Ylikännö (toim.) Ojista allikkoon? Toimeentulotuen uudistuksen ensi metrit. Kela. Helsinki, 390–391. Viitattu 12.11.2022 https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/319709/Ojista_allikkoon_saavutettava.pdf?sequence=1.

Laki toimeentulotuesta 30.12.1997/1412.

Näätänen, A-M. 2020. Kelan ja kuntien asiantuntijoiden näkemykset Kelasiirron vaikutuksista asiakkaiden asemaan 2016–2018. Teoksessa T. Korpela, H-M. Heinonen, M. Laatu, S. Raittila & M. Ylikännö (toim.) Ojista allikkoon? Toimeentulotuen uudistuksen ensi metrit. Kela. Helsinki, 190, 205. Viitattu 24.10.2022 https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/319709/Ojista_allikkoon_saavutettava.pdf?sequence=1.

Paavilainen, P. 2015. Psykologian tutkimustyöopas. Helsinki: Edita, 11–12.

Paavola, J. & Zechner, M. 2020. Aikuissosiaalityön muutostarpeita toimeentulotuki uudistuksen jälkeen. Teoksessa T. Korpela, H-M. Heinonen, M. Laatu, S. Raittila & M. Ylikännö (toim.) Ojista allikkoon? Toimeentulotuen uudistuksen ensi metrit. Kela. Helsinki, 430, 437–439, 440–441, 445–448. Viitattu 24.10.2022 https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/319709/Ojista_allikkoon_saavutettava.pdf?sequence=1.

Payne M. 2006. What is professional social work? Bristol: Policy Press, 12–14.

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa: Vaasan yliopiston julkaisuja, 3, 6–7. Viitattu 28.9.2022. https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf.

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

Sosiaali- ja terveysministeriö STM (2020). Toimeentulotukiasioiden oikeudellinen asiantuntijatyöryhmä. Työryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:9. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki, 19–20, 24–25, 33. Viitattu 28.9.2022 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162264>.

Sosiaali- ja terveysministeriö STM (2021). Toimeentulotukilain uudistamista valmisteleavan työryhmän katsaus uudistamisen tilanteesta. Välikatsaus. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki, 7. Viitattu 20.10.2022 https://api.hankeikkuna.fi/asia-kirjat/ceaacd06-e95d-4796-af48-23ea273d8545/2bce3c1e-d111-45a1-9c16-284ba6a0e2da/MUISTIO_20210315114033.pdf.

Suomen perustuslaki (11.6.1999/731).

THL 2022. Toimeentulotuki 2021. Tilastoraportti 2022:34, 4. Viitattu 12.11.2022 <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/145025/Toimeentulotuki%202021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Timonen, K. 2022. Kun tieto liikkuu sujuvasti, ammattilainen voi keskittyä asiakastyöhön. Sosiaalivakuutus 26.9.2022. <https://sosiaalivakuutus.fi/kun-tieto-liikkuu-sujuvasti-ammattilainen-voi-keskittya-asiakastyohon/>.

Toikko T. 2005. Sosiaalityön ideat. Johdatus sosiaalityön historiaan. Tampere: Vastapaino, 213–215.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi, 151, 158–163, 279–280.

Turkia, H. 2021. Monialaisen yhteistyön ja asiakasohjauksen kehittäminen Kelan ja kuntien välillä. Toimintatutkimus perustoimeentulotuen siirrosta Kelaan. Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto. Helsinki, 39, 65. Viitattu 19.10.2022 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-284-120-9>.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa, 6. Viitattu 29.9.2022 https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.

Universal Declaration of Human Rights. 2022. Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ihmisoikeuksien julistus 10.12.1948. Viitattu 28.9.2022 <https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/translations/finnish?LangID=fin>.

Valtiontalouden tarkastusvirasto 2020. Tuloksellisuustarkastuskertomus. Perustoimeentulotuen siirto Kelalle. Toimeenpanon vaikutusten arvioinnin merkitys lainvalmistelussa. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 2020:1. Helsinki: Valtiontalouden tarkastusvirasto, 30. Viitattu 24.10.2022 <https://www.vtv.fi/app/uploads/2020/01/VTV-Tarkastus-1-2020-Perustoimeentulotuen-siirto-Kelalle-Toimeenpanon-vaikutusten-arvioinnin-merkitys-lainvalmistelussa-1.pdf>.

Varjonen, S. 2020. Miksi perustoimeentulotuki siirrettiin Kelaan? Poliittinen päätöksenteko toimeentulotuki uudistuksessa. Teoksessa T. Korpela, H-M. Heino-nen, M. Laatu, S. Raittila & M. Ylikännö (toim.) Ojista allikkoon? Toimeentulotuen uudistuksen ensi metrit. Kela. Helsinki, 30, 35–36, 39–40, 44. Viitattu 28.9.2022 https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/319709/Ojista_allikkoon_saavutettava.pdf?sequence=1.

Viitasalo, K. 2017. Taloudellisen kyvykkyyden vahvistaminen ja mekanismit sosiaalityössä. Teoksessa A-L. Matthies, A-R. Svenlin & K. Turtiainen (toimn) Aikuis-sosiaalityö. Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus. Gaudeamus. Viitattu 17.10.2022 <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789523456839>.